Miscellanea

Istnieje jakaś wewnętrzna kolejność w przekazywaniu wiadomości z arytmetyki, lecz poszczególne momenty, poszczególne ogniwa tego procesu mogą z punktu widzenia rozwoju wykazywać bardzo różną wartość. Może się na przykład okazać, że pierwsze cztery ogniwa w toku uczenia się arytmetyki nie mają istotnego znaczenia dla rozwoju myślenia arytmetycznego, a dopiero jakieś piąte ogniwo decyduje o tym rozwoju. (...) W tym momencie uczenia się dokonał się przełom w rozwoju. Dziecko coś zrozumiało do końca, przyswoiło sobie coś niezwykle istotnego, a w jego tzw. przeżyciu „aha!" doszło do wyjaśnienia zasady ogólnej. Oczywiście, powinno ono poznać następne ogniwa programu, lecz one już zawierają się w tym, czego się teraz nauczyło.

*

Rozwój nie podporządkowuje się programowi szkolnemu, lecz ma własną logikę wewnętrzną. Nikt nie udowodnił, że każda lekcja arytmetyki odpowiada każdemu krokowi rozwoju, dajmy na to, uwagi dowolnej, choć na ogół nauczanie arytmetyki na pewno, i to w sposób zasadniczy, wpływa na przejście z kręgu niższych funkcji psychicznych do kręgu funkcji wyższych. Byłoby cudem, gdyby istniała pełna zgodność obu tych procesów. Eksperyment świadczy o czymś wręcz przeciwnym, że mianowicie oba te procesy są w pewnym sensie niewspółmierne w zwykłym tego słowa znaczeniu. Dziecko nie uczy się w szkole systemu dziesiętnego, jako takiego, lecz uczy się zapisywać liczby, dodawać je, mnożyć, rozwiązywać przykłady i zadania, a przecież w końcu wszystko to prowadzi do rozwoju jakiegoś ogólnego pojęcia o systemie dziesiętnym.

*

To, co dziecko robi dziś przy pomocy dorosłych, zrobi jutro samodzielnie. Strefa najbliższego rozwoju pomaga więc określić „jutro" rozwoju dziecka, dynamiczny stan jego rozwoju, który uwzględnia nie tylko to, co dziecko w tym procesie już osiągnęło, lecz również to, co w nim dopiero dojrzewa (...). Tak więc stan rozwoju intelektualnego dziecka można określić ustalając co najmniej dwa jego poziomy — poziom aktualnego rozwoju i strefę najbliższego rozwoju.

L. S. Wygotski[1]

([1]) Lew Siemionowicz Wygotski (1896–1934), znakomity, przedwcześnie zmarły psycholog radziecki był prekursorem wielu idei dotyczących rozwoju pojęć u dzieci i współzależności nauczania i rozwoju umysłowego ucznia. Cytaty pochodzą z książki *Wybrane prace psychologiczne*, PWN, Warszawa 1971, str. 352–353, 361–364 i 542 (*przyp. red.*).